‘In Gabon vertelde een schoolmeester me dat hij zijn eigen leraar had opgegeten, op een bedje van komkommer’

Tekst: Frank Alberti

Een duik in de koffer van … REDMOND O’HANLON

LEEFTIJD 67 jaar **BEROEP** Natuurhistoricus, reisjournalist en avonturier **AANTAL MAANDEN PER JAAR IN HET BUITENLAND** 6 **MEEST AFGELEGEN REISBESTEMMING** Tele-meer, Congo

Een zeldzame neushoorn in de jungle van Borneo, de hoogste pieken van de Andes en een mythische dinosaurus in een meer in de Congo – geen zoektocht is te gek of slopend voor de Britse natuurhistoricus en reisjournalist Redmond O’Hanlon. Zijn boeken *Naar het hart van Borneo, Tussen Orinoco en Amazone* en *Congo* zijn wereldwijde bestsellers, zijn televisiedocumentaires een must voor iedere avonturier. ‘Als reisjournalist is mijn grootste angst niet dat ik doodga, maar dat ik terugkom met een saai verhaal.’

Wat zit er in je koffer wanneer je op een nieuwe expeditie gaat?
‘Boeken, boeken en nog eens boeken. Als natuurhistoricus concentreer ik me tijdens mijn reizen op dieren en planten, en moeten er veel encyclopedieën mee over flora en fauna. Ik weet nog dat ik op mijn allereerste expeditie, naar Borneo in 1983, een grote kano van het inheemse Iban-volk had waar gelukkig al die encyclopedieën in pasten. Maar ik kon ook – en dit is een gouden tip voor alle reizigers – een boek openslaan dat niets maar dan ook werkelijk niets met de reis te maken had. Het brein heeft dat nodig zodat het niet ontploft van alle indrukken. In Borneo had mijn reisgezel, de dichter en journalist James Fenton, een kopie van *Les Misérables* van Victor Hugo bij zich. Zodra hij een hoofdstuk had gelezen, pakte hij zijn machete, hakte het hoofdstuk eraf en gaf het aan mij. Ik plakte het dan met tape weer aan elkaar om te lezen.’

Hoe belandde je in de rimboe van Borneo?
‘Het was Fentons idee om een reportage voor de *Sunday Times* te maken over een zeldzame, verloren gewaande neushoorn op het eiland. Ik mocht mee als fotograaf. Nou was ik helemaal geen fotograaf, maar ik wilde best doen alsof. De Japanse fabrikant Fujifilm gaf me twee onderwatercamera’s mee om te testen. De eerste in hun soort, kleine toestelletjes met een visooglens en eigenlijk bedoeld voor gebruik in het zwembad. Toen ze de foto’s terugkregen dachten ze dat er iets mis was met de camera’s, zo slecht waren ze. Maar het lag geheel aan mijn eigen onbekwaamheid. Gelukkig waren er een paar goed genoeg voor *Naar het hart van Borneo*, het boek dat ik uiteindelijk schreef over de avonturen die ik met Fenton beleefde. De verleiding was gewoonweg te groot om te schrijven over deze grote dichter die een rivier opvaart naar het binnenland van Borneo. Het was een geweldig verhaal en ik heb er ontzettend veel geluk mee gehad. Mijn grootste angst als reisjournalist is niet dat ik word neergeschoten of doodga, maar dat ik terugkom met een saai verhaal of, nog erger, geen verhaal.’

Lig je nog weleens wakker van je reizen? Van die keren dat je apenogen moest uitzuigen of uit je boot en in een draaikolk viel?
‘Dat gebeurt maar zelden. Als ik eenmaal een reiservaring heb opgeschreven, lijkt het wel alsof ik ’m nooit heb gehad. Schrijven wist de ervaring als het ware uit mijn geheugen, heel bijzonder. Maar wat nog steeds vat op mij kan krijgen is mijn eerste ontmoeting met de Yanomami-stam in de dichte Venezolaanse jungle. Stel je voor, na een lange hike komen we aan bij het dorp van onze Yanomami-gids. Het is een *shabona*, een typische versterkte Yanomami-nederzetting. Een ronde, overdekte vesting met een gat in het midden. We lopen er voorzichtig naartoe – onze gids was uit de *shabona* verstoten na een ruzie om een vrouw. Vlak voor het dorp grijpt hij ineens naar zijn hagelgeweer en vuurt naar de hemel om zijn terugkeer aan te kondigen. Een seconde later hoor ik een verschrikkelijke kreet van een vrouw – de rillingen lopen over mijn rug. Onze gids kruipt door de piepkleine ingang van de *shabona* en ik ga er maar achteraan. Op mijn handen en voeten schuifel ik naar het zonlicht. Als ik langzaam mijn hoofd weer omhoog richt, zie ik een paar voeten, dan de punt van een scherpe, dodelijke pijl die is gericht op mijn voorhoofd. Ik kijk verder omhoog en zie een mannelijk geslachtsdeel dat is opgebonden met rotan, een strijdsymbool. Ik was natuurlijk helemaal in mijn nopjes. Mijn god, dacht ik, dit zijn de echte Yanomami, eindelijk! We hebben een fantastisch slot voor ons reisverhaal! Ik was in de zevende hemel, totdat ik de ogen van deze woeste krijger zag. Ze waren ijskoud, compleet gevoelloos. Het leek erop dat de man zijn boog geen seconde langer gespannen kon houden. Mijn god, flitste door me heen, hij gaat me vermoorden! Maar dat kan hij toch niet maken?! Aan de andere kant, wat een stijlvolle dood zou dat zijn, fantastisch! Ik wist dat de pijl zo veel kracht zou hebben dat ik zo tegen een boom aan zou worden geprikt. Op dat moment verscheen een oude vrouw en ze gaf me toch een klap in mijn gezicht! En voor de goede orde ook nog een verschrikkelijke trap in mijn genitaliën. Ik schreeuwde het uit, maar het hele dorp begon te schaterlachen. Ik haalde opgelucht adem – wanneer iedereen lacht word je niet meer vermoord. Mijn reisverhaal was compleet.’

Sinds 2012 maak je reisprogramma’s voor de VPRO. Hoe bevalt het medium televisie?
‘Ik vind het heerlijk. Reisschrijver is een eenzaam beroep en nacht na nacht schrijven breekt een mens op. Het duurt letterlijk jaren om een boek te schrijven waar je zelf tevreden over bent – het kostte me bijvoorbeeld zeven jaar van mijn leven om een boek te maken over mijn zes maanden lange reis door de Congolese jungle. Gelukkig gaat tv een stuk sneller en wordt veel werk voor me gedaan. Ook zorgt de camera ervoor dat we op plekken komen waar ik als schrijver niet gauw toegang tot krijg, zoals archieven, laboratoria en overheidsgebouwen. Bovendien zijn mensen verrassend genoeg vaak praatgrager als er een camera op hen is gericht. Zo lukte het ons in Gabon kannibalen te spreken – ze vertelden honderduit over hun ervaringen. Het choqueerde me dat kannibalisme nog steeds op grote schaal wordt gepraktiseerd. Als je bijvoorbeeld een geweldige speech wilt geven in Gabon, moet je de tong van een jongetje opeten. Tijdens onze reis waren 21 jongelui op het strand aangespoeld, zonder tong, hun bloed afgetapt. En weet je, ik kan me indenken dat dit acceptabel is voor sommige mensen die in bovennatuurlijke krachten geloven. Waarom zou je niet een oude professor zoals ikzelf van kant maken en zijn hersens opeten zodat je zelf weer wat slimmer wordt? Zelfs een schoolmeester vertelde me dat hij zijn eigen leraar had opgegeten. Op een bedje van komkommer.’

De afgelopen twee jaar reisde je voor het tv-programma *O’Hanlons Helden* ontdekkingsreizigers uit de negentiende eeuw na. Wie is je favoriete held uit die tijd?
‘Het klinkt misschien saai omdat hij niet op een heldhaftige manier doodging, maar dat is de Noor Fridtjof Nansen. Hij was niet alleen een groot ontdekkingsreiziger maar ook een begaafd wetenschapper. Zijn grootste ontdekking was dat in ons zenuwstelsel synapsen zitten: contactpunten tussen twee zenuwcellen. Daarmee stond hij aan de wieg van de moderne neurologie. Hierna raakte hij verveeld en besloot om een nieuw soort schip te bouwen, de Fram. Met zijn ronde romp kon de Fram de poolzeeën bevaren en was in zekere zin de eerste ijsbreker. Nansen en zijn bemanning brachten er anderhalf jaar op door om te bewijzen dat de Noordpool geen continent was, maar dat het ijs daar continu in beweging is. Hij had gelijk, maar raakte weer verveeld en liet het schip achter. Daarna heeft hij nog op ski’s delen van Antarctica ontdekt alsof het een blokje om was. Het ging bij hem allemaal zo gemakkelijk. Nansen is helaas in de vergetelheid geraakt. Onze samenleving vereert doorgaans ontdekkingsreizigers die een heldhaftige dood sterven, maar Nansen blies zijn laatste adem, heel gewoontjes, in zijn eigen bed uit.’

Wordt het dus tijd voor een tv-aflevering over Nansen?
‘Nee, helaas geen helden meer. Er liggen plannen voor een nieuwe tv-serie waarin ik op zoek ga naar bijzondere bedreigde dieren. Het vingerdier in Madagaskar zou als eerste aan bod komen. Het is een nachtdier dat over zijn handen plast voordat hij op jacht gaat. Zo ruikt hij de weg terug naar huis. Maar het gekste is dat hij een verlengde middelvinger heeft, een soort E.T.-vingertje. Hier haalt hij insecten mee uit kleine gaten. Verder komen de narwal, de veelvraat en de Kaspische tijger aan bod. Ik vind het wel jammer dat ik mijn helden niet meer mag volgen, maar ik prijs mezelf gelukkig dat ik überhaupt zo veel helden heb.’